

22. 5. 2026

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Švarcsystém a podnikání v IT - nelegální práce

Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 7 Ads 52/2025–27 ze dne 16. března 2026 představuje další významný příspěvek do judikatury týkající se vymezení nelegální práce a hranic mezi závislou činností a samostatným podnikáním. V kontextu dlouhodobě diskutovaného fenoménu tzv. švarcsystému přináší tento rozsudek rozšíření interpretačních kritérií i okruhu subdodavatelů, kteří nechtějí pracovat jako zaměstnanci v pracovním poměru, a současně potvrzuje trend materiálního posuzování pracovněprávních vztahů, který akcentuje faktický obsah spolupráce nad jejím formálním označením.

Předmětem posuzované věci bylo umožnění výkonu práce programátorů mimo pracovněprávní vztah, přičemž správní orgány i správní soudy nižších stupňů dospěly k závěru, že se jednalo o výkon závislé práce ve smyslu § 2 odst. 1 zákoníku práce. Nejvyšší správní soud se v řízení o kasační stížnosti zabýval především otázkou naplnění jednotlivých znaků závislé práce, zejména existencí vztahu nadřízenosti a podřízenosti, osobního výkonu práce a ekonomické závislosti.

Cílem tohoto článku je analyzovat uvedené rozhodnutí nejen z hlediska jeho právních závěrů, ale i z pohledu jeho praktických dopadů na aplikační praxi, zejména v oblasti IT sektoru, kde je využívání externích spolupracovníků standardním modelem. Zvláštní pozornost bude věnována tomu, jakým způsobem Nejvyšší správní soud pracuje s jednotlivými indiciemi závislé práce, jak hodnotí ekonomickou realitu vztahů mezi subjekty a do jaké míry omezuje smluvní autonomii stran ve prospěch kogentní úpravy pracovního práva.

Rozsudek současně otevírá širší otázku míry právní jistoty adresátů právních norem v situaci, kdy jsou běžné obchodní modely v určitých odvětvích podřazovány pod režim závislé práce. V tomto směru může mít jeho interpretace zásadní význam nejen pro další rozhodovací praxi správních orgánů a soudů, ale i pro strategická rozhodnutí podnikatelských subjektů při nastavování smluvních vztahů.

V rámci kompletnosti je zde popsán i znak soustavnosti výkonu práce, tak, jak jej NSS posoudil, nicméně pro současné případy (resp. pro ty od 1. ledna 2024, kdy nabyla účinnosti novela zákona o zaměstnanosti č. [408/2023](#) Sb., která mj. změnila definici tzv. nelegálního zaměstnávání s výrazným dopadem na problematiku švarcsystému, neboť říká, že při posuzování nelegální práce není rozhodující faktor soustavnosti jejího výkonu), již nemá definice soustavnosti relevanci, když pro posouzení toho, zda se jedná o nelegální práci, není podstatná délka výkonu této práce.

Výchozí rozhodnutí inspektorátu práce

Oblastní inspektorát práce (OIP) rozhodl o vině ze spáchání přestupku podle § 140 odst. 1 písm. c) zákona o zaměstnanosti. Tohoto přestupku se měla brněnská IT společnost dopustit tím, že umožnila třem fyzickým osobám výkon nelegální práce podle § 5 písm. e) bod 1 zákona o zaměstnanosti, když

jim umožnila výkon závislé práce programátora mimo pracovněprávní vztah. Za spáchání tohoto přestupku uložil správní orgán prvního stupně žalobkyni pokutu podle § 140 odst. 4 písm. f) zákona č. [435/2004](#) Sb., o zaměstnanosti, ve výši 135 000 Kč. Na základě odvolání pak byla pokuta snížena na 85 000 Kč a ve zbytku bylo odvolání zamítnuto.

Řízení u krajského soudu

Rozhodnutí OIP napadla společnost žalobou u Krajského soudu v Brně. Tento se ztotožnil se správními orgány v tom, že podmínky spolupráce, které měla žalobkyně s programátory nastavené, splňovaly znaky závislé práce, kterou v souladu s § 3 zákona č. [262/2006](#) Sb., zákoník práce, lze vykonávat pouze v pracovněprávním vztahu, není-li upravena zvláštními právními předpisy.

Krajský soud se zabýval tím, zda v projednávané věci došlo k faktickému naplnění jednotlivých znaků závislé práce. U prvního znaku, tedy **soustavnosti**, konstatoval, že o dlouhodobém charakteru činnosti svědčí řada zjištěných skutečností, přestože kontrola samotná zachycuje pouze stav v době samotné kontroly. Soustavnost a dlouhodobost spolupráce v tomto případě jednoznačně vyplynuly z výpovědí společnosti, programátorů, ze situace na místě i z předložených faktur za několik po sobě jdoucích měsíců. U druhého znaku, **osobního výkonu** práce, hovořilo pro jeho naplnění to, že programátoři v době kontroly na pracovišti fyzicky přítomní výslovně potvrdili, že zadané úkoly zpracovávají pouze oni sami, dále programátoři evidovali čas strávený činností pro společnost v jejím interním systému a na základě takto zaznamenaných hodin byli následně odměňováni. Krajský soud také řešil otázku případného výpadku programátorů v případě jejich nemoci: Jelikož náhradu za chybějící programátory zajišťovala společnost a programátoři by danou situaci sami nijak neřešili, byl prvek osobního výkonu práce ze strany programátorů nepochybný.

Naplnění znaku vztahu **nadřazenosti a podřazenosti** dovodil krajský soud z toho, že programátoři vykonávali práci na základě pokynů společnosti, konkrétně projektového vedoucího. Tento přiděloval úkoly, stanovoval termíny a kontroloval jejich plnění a účast na společných poradách v určený čas. Programátoři fakticky nejednali vlastním jménem, ale jménem společnosti, která nesla odpovědnost za výsledek vůči zákazníkům. Tuto závislost podtrhlo také smluvní nastavení autorských práv, kdy programátoři žalobkyni bezúplatně poskytli výhradní licence ke svým dílům a vzdali se práva na uvádění svého jména na daných autorských dílech.

Dalším indikátorem závislé práce byla pro krajský soud **ekonomická závislost**. Programátoři pracovali pouze u žalobkyně, a to v rozsahu odpovídajícím 8 hodinám denně, které fakturovali podle stanovené hodinové sazby. Odměna tedy tvořila pro programátory ekonomicky významný zdroj příjmů, což odpovídalo podmínkám ekonomické závislosti podle judikatury Nejvyššího správního soudu. Vzhledem k tomu, že prvek závislosti byl jednoznačně prokázán na základě jiných zjištěných okolností, nebylo již dle názoru krajského soudu nutné zkoumat, zda si programátoři mohli zajistit zakázky i jinde. Programátoři sami potvrdili svou výhradní činnost pro společnost.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ve věci

Proti rozsudku krajského soudu podala společnost (dále také „stěžovatelka“) kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu (dále jen „NSS“), neboť měla za to, že právní názor Krajského soudu není správný.

Níže jsou uvedeny jednotlivé námitky stěžovatelky.

1. Námitky stěžovatelky proti soustavnosti přestupku:

- pokud správní orgán v popisu skutku omezil trvání nelegální práce na jeden jediný den, ve kterém probíhala kontrola, nemůže být podmínka soustavnosti naplněna.

S touto námitkou se NSS vypořádává v bodech 25 až 26 svého rozhodnutí, a to tak, že v rozhodnutí krajského soudu je konstatováno zjištění nelegální práce ke konkrétnímu dni, avšak celkově bylo posuzováno delší období. NSS dodává, že již dříve judikoval (rozsudek NSS ze dne 13. 2. 2014, č. j. 6 Ads 46/2013-35), že soustavnost lze usuzovat i z okolností zjištěných při kontrole proběhlé v jediném dni, případně i tehdy, pokud se činnost dosud „soustavnou stát nestihla“, avšak z vůle stran a dalších skutečností je patrný její plánovaný či faktický trvajících charakter.

Nepostačí tedy, když v den kontroly bude vše fungovat řádně, ukáže-li se, že dlouhodobě fakticky nastavené vztahy fungují jinak/rozporně se zákonem.

2. Námitky stěžovatelky proti posouzení ekonomické závislosti programátorů:

- Krajský soud neposoudil, zda je spolupracující osoba schopná zajistit si příjem vlastní podnikatelskou činností i v případě, kdy jí nebude zajišťován jejím dlouhodobým spolupracovníkem. Krajský soud rezignoval na zkoumání toho, zda programátoři disponovali schopností samostatně působit na trhu, a označil toto zkoumání za nadbytečné.

NSS tuto otázku řeší v bodech 29 a 30 svého rozhodnutí:

Zdůrazňuje, že **programátoři nemohli zakázky stěžovatelky odmítnout**, vyjma situace, kdy by byla v prodlení s úhradou jejich odměny, což představuje **výrazný indikátor vztahu nadřízenosti a podřízenosti**. Programátoři vykonávali činnost u stěžovatelky přibližně osm hodin denně, tedy v rozsahu odpovídajícím plnému pracovnímu úvazku. To jim **v kombinaci** s nemožností jejich odmítnutí fakticky znemožňovalo disponovat vlastní pracovní kapacitou způsobem typickým pro samostatného podnikatele. Za těchto okolností je dle názoru NSS zřejmé, že nastavení vztahu se stěžovatelkou programátorům fakticky znemožňovalo získávat zakázky jinde, což svědčí spíše o zastřeném pracovněprávním vztahu než o rovnocenném obchodním poměru.

Uvedené skutečnosti spolu se zjištěním, že programátoři po delší dobu spolupracovali výlučně se stěžovatelkou a tento příjem představoval jejich hlavní zdroj obživy, považuje NSS **v souhrnu s ostatními prokázanými okolnostmi** za dostatečné pro závěr o existenci ekonomické závislosti.

NSS také považuje za důležité, že v popisovaném případě programátoři pracovali se zaměstnanci stěžovatelky **na společných projektech a za velmi obdobných podmínek, což svědčí o jejich začlenění do organizační struktury společnosti**.

3. Námitka stěžovatelky, že krajský soud neprokázal všechny znaky závislé práce:

- NSS k tomu v bodech 31 až 33 svého rozhodnutí uvádí, že naplnění znaků závislé práce bylo zde dovozováno **ze souhrnu více indicií, které ve svém celku existenci vztahu nadřízenosti a podřízenosti** a osobní i hospodářské závislosti **prokázaly**. NSS zde zdůraznil, že je nutno posuzovat materiální stránku vzájemného vztahu a nikoli pouze „odškrtávat“ jednotlivé znaky závislé činnosti.

4. Dále stěžovatelka namítá, že krajský soud nesprávně vyhodnotil jednotlivé okolnosti spolupráce s programátory:

- zejména pokud jde o dobrovolnou volbu režimu OSVČ a posouzení hodinové formy odměňování, specifika podnikání v oblasti IT a běžnou obchodní praxi mezi podnikateli, jako je evidence práce, nastavení odpovědnostních vztahů v dodavatelském řetězci, způsob řešení výpadků plnění či licenční ujednání k autorským dílům. Podle stěžovatelky tyto skutečnosti svědčí o nezávislé podnikatelské spolupráci, a nikoli o výkonu závislé práce.

NSS těmto námitkám nepřisvědčil. V bodech 36 až 39 rozhodnutí vymezuje právní úpravu týkající se **definice přestupku výkonu nelegální práce** (§ 140 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 5 písm. e) bodem 1 zákona o zaměstnanosti a definici závislé práce dle § 2 a § 3 zákona č. [262/2006](#) Sb., zákoník práce.

Podle § 2 odst. 1 zákoníku je závislou prací ta práce, která je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, jménem zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele a zaměstnanec ji pro zaměstnavatele vykonává osobně. Podle odst. 2 téhož ustanovení závislá práce musí být vykonávána za mzdu, plat nebo odměnu za práci, na náklady

a odpovědnost zaměstnavatele, v pracovní době na pracovišti zaměstnavatele, popřípadě na jiném dohodnutém místě. Podle § 3 zákoníku práce závislá práce může být vykonávána výlučně v základním pracovněprávním vztahu, není-li upravena zvláštními právními předpisy. Základními pracovněprávními vztahy jsou pracovní poměr a právní vztahy založené dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr.

NSS v bodě 40 rozhodnutí připomněl, že definiční znaky závislé práce vyplývají pouze z § 2 odst. 1 zákoníku práce, a vyložil, že správní orgány musí „při postihování nelegální práce v řízení obviněnému prokázat naplnění všech těchto znaků - zaměstnanec osobně a soustavně vykonává práci jménem zaměstnavatele a podle jeho pokynů, přičemž se vůči zaměstnavateli nachází v podřízeném vztahu“. Ačkoli NSS uvádí tuto poučku, reálně v tomto rozhodnutí dle názoru autorky tohoto článku klade důraz na interpretaci skutečností spíše ve prospěch argumentace splnění podmínek závislé práce.

V otázce **dobrovolnosti volby režimu OSVČ** NSS uvádí v bodě 42 rozhodnutí, že **v případě, kdy jsou naplněny znaky závislé práce, mají smluvní strany omezenou smluvní volnost a musí respektovat zákonný příkaz, aby taková práce byla vykonávána v základním pracovněprávním vztahu**. Proto **není ani rozhodující vůle či záměr účastníků těchto vztahů**. A v bodě 43 rozhodnutí NSS dodává, že dobrovolnost volby režimu OSVČ či ekonomická výhodnost takového nastavení samy o sobě nevylučují, že fakticky vykonávaná činnost naplní znaky závislé práce. Jakmile k tomu dojde, uplatní se kogentní zákonný režim a autonomie vůle ustupuje zákonnému příkazu, přičemž stejně je třeba posoudit otázky **odměňování na základě hodinové sazby a evidence pracovní doby**, obvyklé v oblasti IT.

NSS sice v bodě 44 rozhodnutí **připouští, že účtování podle hodin či vykazování „člověkohodin“ není bez dalšího signálem závislé práce**, ale zdůrazňuje, že je nutno rozlišovat mezi posuzováním naplnění znaků závislosti pro účely práva daňového a pracovněprávního a současně v každém případě posuzovat **souhrn** konkrétních skutkových okolností. Tato **forma odměňování zde představovala pouze jeden ze znaků, který spolu s faktem, že danou činnost vykonávali programátoři vždy pouze oni sami a že ani v případě své nemoci za sebe nesháněli náhradu, v souhrnu prokazovaly, že programátoři vykonávali činnost u stěžovatelky osobně**. (K definici závislé činnosti z daňového hlediska viz v tomto rozhodnutí zmiňovaný *Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 1. 2020, č. j. 1 Ads 385/2018-30: Pro stanovení veřejnoprávní daňové povinnosti není rozhodné, jaký smluvní typ, který je zdrojem příjmu, který má být podroben zdanění, účastníci mezi sebou uzavřou ve sféře pracovněprávní, obchodněprávní nebo občanskoprávní, tzn. ve sféře práva soukromého, ale to, jak je obsah takového úkonu definován, v daném případě pro účely zdanění, v právu veřejném. Pro posouzení právního*

vztahu tak není rozhodné, jakým soukromoprávním jednáním byl založen (smlouva o dílo, pracovní smlouva a další), ale zásadní je skutečný obsah. Pokud však povaha činnosti umožňuje v rovině soukromého práva zvolit vícero alternativních smluvních úprav, pak je pouze na smluvních stranách, aby tuto volbu za zohlednění výhod a nevýhod toho či onoho smluvního typu, včetně zohlednění daňových efektů, učinily.“),

5. Námitka stěžovatelky ohledně **odpovědnosti programátorů**:

- Jestliže v případě výpadku programátorů sama společnost zajišťovala náhradní plnění a programátoři odpovídali za své výstupy vůči ní, zatímco ona následně vůči svým zákazníkům, odpovídá toto určitému modelu dodavatelských vztahů a samotná možnost takového nastavení ještě nevyovídá o povaze právního vztahu mezi účastníky.

Dle NSS v bodě 46 rozhodnutí **pro posouzení věci není rozhodující, zda je daný model obecně představitelný v obchodním styku, nýbrž zda konkrétní faktické uspořádání vztahu nenaplnuje znaky závislé práce** - opět argumentace, že je vyloučeno, aby se závislá práce vykonávala v jiném než pracovněprávním vztahu, pokud to nedovoluje jiný zákon (kogentní povaha § 3 zákoníku práce).

V bodě 47 rozhodnutí NSS uvádí, že **odpovědnostní i organizační nastavení** vztahu odpovídalo spíše **faktickému začlenění programátorů do struktury společnosti** než k jejich podnikatelské autonomii. Stěžovatelka sama zajišťovala návaznost plnění vůči zákazníkům bez toho, aby programátoři nesli plné podnikatelské riziko a odpovědnost odpovídající samostatnému výkonu činnosti. Jejich postavení tak nevykazovalo reálné znaky nezávislosti, proto nelze takový vztah hodnotit pouze prizmatem běžné obchodní praxe. Aby bylo možné hovořit o **samostatné výdělečné činnosti**, musí být daná činnost vykonávána **pod vlastním jménem, na vlastní účet a s vlastní odpovědností osoby tuto činnost vykonávající**.

6. Poslední námitka stěžovatelky směřuje proti tomu, že

- krajský soud jako jednu z okolností svědčících o naplnění znaků závislé práce zohlednil skutečnost, že jí programátoři poskytli bezúplatnou výhradní licenci k vytvořeným počítačovým programům.

Nejvyšší správní soud v bodě 50 rozhodnutí sice uznává, že samotné ujednání odpovídající režimu podle § 58 odst. 7 autorského zákona (smluvní nastavení autorských práv, kdy programátoři bezúplatně poskytli výhradní licence ke svým dílům a vzdali se práva na uvádění svého jména na daných autorských dílech) nemůže být bez dalšího argumentem pro naplnění znaků závislé práce, ale soud tuto skutečnost posoudil toliko jako podpůrný argument k dokreslení jeho celkového závěru.

Shrnutí nejdůležitější argumentace NSS

Z odůvodnění rozhodnutí vybíráme nejdůležitější výčet interpretací:

K nadřízenosti a podřízenosti:

V odůvodnění rozsudku je zdůrazněno, že programátoři nemohli zakázky odmítnout, vyjma situace, kdy by došlo k prodloužení s úhradou jejich odměny, což představuje výrazný indikátor vztahu nadřízenosti a podřízenosti subjektů a jakmile byla tato skutečnost prokázána, otázka schopnosti zajišťovat si příjem i jinak pozbývá důležitosti.

Jejich povinnost plnit zakázky odběratele, a to výkonem činnosti přibližně osm hodin denně, tedy v rozsahu odpovídajícím plnému pracovnímu úvazku, programátorům v kombinaci s nemožností odmítnutí zakázek fakticky znemožňovala disponovat vlastní pracovní kapacitou způsobem typickým pro samostatného podnikatele.

Soustavnost:

Dlouhodobost vztahu - programátoři po delší dobu spolupracovali výlučně se stejným odběratelem a příjem z této spolupráce představoval jejich hlavní zdroj obživy.

Programátoři pracovali se zaměstnanci na společných projektech a za velmi obdobných podmínek, což svědčí o jejich začlenění do jeho organizační struktury.

Odměňování a osobní výkon práce:

Posouzení hodinové formy odměňování: NSS připouští, že účtování podle hodin či vykazování „člověkohodin“ není bez dalšího signálem závislé práce. V tomto případě však byl tento způsob odměňování posouzen spíše ve prospěch závislé práce, kdy tato forma odměňování zde představovala pouze jeden ze znaků, který spolu s faktem, že danou činnost vykonávali programátoři vždy pouze oni sami a že ani v případě své nemoci za sebe nesháněli náhradu, v souhrnu prokazovaly, že programátoři vykonávali činnost u stěžovatelky osobně.

Pro posouzení věci je rozhodující, zda konkrétní faktické uspořádání vztahu ne/naplňuje znaky závislé práce.

Dobrovolnost volby práce jako OSVČ namísto zaměstnaneckého poměru ze strany programátorů:

Dobrovolnost volby režimu OSVČ či ekonomická výhodnost takového nastavení samy o sobě nevylučují, že **fakticky** vykonávaná činnost naplní znaky závislé práce. A v případě, kdy jsou naplněny znaky závislé práce, musí smluvní strany respektovat zákonný příkaz, že takovou práci lze vykonávat pouze v základním pracovněprávním vztahu.

Odpovědnost programátorů:

Důležitý je závěr soudu, že pokud odběratel při výpadku programátorů sám zajišťoval náhradní plnění vůči zákazníkům a že programátoři odpovídali za své výstupy vůči odběrateli, zatímco on následně vůči svým zákazníkům, může sice tento odpovídat určitému modelu dodavatelských vztahů; nicméně pokud programátoři nenesli plné podnikatelské riziko a odpovědnost odpovídající samostatnému výkonu činnosti a jejich postavení nevykazovalo reálné znaky nezávislosti, nelze takový vztah hodnotit pouze hlediskem běžné obchodní praxe, ale opět dle reálného nastavení vztahů mezi subjekty.

Aby bylo možné hovořit o samostatné výdělečné činnosti, musí být daná činnost vykonávána pod vlastním jménem, na vlastní účet a s vlastní odpovědností osoby tuto činnost vykonávající.

Smluvní nastavení autorských práv:

Nejvyšší správní soud sice uznává, že samotné ujednání odpovídající režimu podle § 58 odst. 7 autorského zákona (smluvní nastavení autorských práv, kdy programátoři bezúplatně poskytli výhradní licence ke svým dílům a vzdali se práva na uvádění svého jména na daných autorských dílech) nemůže být bez dalšího argumentem pro naplnění znaků závislé práce, ale soud tuto skutečnost posoudil toliko jako podpůrný argument k dokreslení závěru.

Co z toho plyne pro praxi?

Popsaný rozsudek ukazuje, jak obtížné je pro společnosti v praxi nastavit spolupráci s IT specialisty tak, aby nevyhovovala znakům závislé práce, přestože jde o běžný a ekonomicky racionální model fungování v tomto odvětví. Je otázkou, jak se toto rozhodnutí v praxi promítne na realitu IT trhu, kde je standardem projektová spolupráce, agilní řízení, práce v týmech a odměňování podle času či kapacity. Za situace, kdy se tyto prvky vykládají jako znaky závislé práce, dostávají se společnosti do právní nejistoty a jsou nuceny volit méně flexibilní a často i nákladnější formy spolupráce. Výsledkem může být snížení konkurenceschopnosti českých IT firem vůči zahraničním subjektům, zejména z jiných zemí EU, kde je regulace nebo její výklad flexibilnější a více odpovídá potřebám moderního technologického trhu.

Mgr. Marie Kunzfeldová

[Škára & Partners Advokátní kancelář](#)

Milady Horákové 2047/23
602 00 Brno

Tel: +420 511 205 690
E-mail: info@akskara.cz

Další články:

- [Švarcsystém a podnikání v IT – nelegální práce](#)
- [Aktuální úprava výpovědní doby dle zákoníku práce: komparace napříč Evropou](#)
- [Zaměstnanecké benefity dle ustanovení § 6 odst. 9 písm. d\) zákona o daních z příjmů v roce 2026](#)
- [Časté právní mýty o kamerách na pracovišti](#)
- [Implementace směrnice o transparentnosti odměňování v České republice](#)
- [Když zaměstnanec daruje krevní plazmu](#)
- [Plán kontrol inspekce práce pro rok 2026](#)
- [„Superdávka“ – proč dochází k posunu nároku a kdy bude vyplacena?](#)
- [Co jsou zaměstnanecké opce a jak funguje jejich zdanění v roce 2026](#)
- [Rovné odměňování a transparentnost mezd: nové povinnosti zaměstnavatelů](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)